

Lieta Nr.A420344312
SKA-870/2012

SPRIEDUMS

Rīgā 2012.gada 12.novembrī

Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departaments šādā sastāvā:

tiesas sēdes priekšsēdētāja senatore V.Krūmiņa
senatore D.Mīta
senatore L.Slica

piedaloties pieteicējai *I.M.* un viņas pārstāvei *N.V.*, kā arī
atbildētājas Rīgas pašvaldības pusē pieaicinātās iestādes Rīgas bāriņtiesas pārstāvei
J.I.,

atklātā tiesas sēdē izskatīja administratīvo lietu, kas ierosināta, pamatojoties uz *I.M.*
pieteikumu par Rīgas bāriņtiesas 2011.gada 21.decembra lēmuma Nr.1-6/3068 atcelšanu
daļā, ar kuru *I.M.* atņemtas bērna *L.M.* aprūpes tiesības un ierobežotas tiesības noteikt
bērna dzīvesvietu, sakarā ar *I.M.* kasācijas sūdzību par Administratīvās apgabaltiesas
2012.gada 6.jūlija spriedumu.

Aprakstošā daļa

[1] Rīgas bāriņtiesa ar 2011.gada 21.decembra lēmumu Nr.1-6/3068 nolēma atņemt
bērna *L.M.* aprūpes tiesības mātei *I.M.* un tēvam *E.M.*, kā arī līdz bērna aprūpes tiesību
atjaunošanai ierobežot viņiem tiesības noteikt bērna dzīvesvietu.

Pieteicēja *I.M.* vērsās Administratīvajā rajona tiesā ar pieteikumu, lūdzot atcelt minēto bāriņtiesas lēmumu daļā, ar kuru viņai atņemtas bērna aprūpes tiesības, kā arī ierobežotas tiesības noteikt bērna dzīvesvietu.

[2] Administratīvā rajona tiesa ar 2012.gada 5.aprīļa spriedumu pieteikumu noraidīja. Spriedums citstarp pamatots ar tālāk norādītajiem argumentiem.

[2.1] Bāriņtiesa lēmusi par bērna aprūpes tiesību atņemšanu pieteicējai, pamatojoties uz Civillikuma 203.panta pirmās daļas 5.punktu un Bāriņtiesu likuma 22.panta pirmās daļas 5.punktu, sakarā ar vecāka emocionālu vardarbību pret bērnu.

[2.2] Gan no Bērnu tiesību aizsardzības likuma, gan ANO Bērnu tiesību konvencijas izriet, ka visās darbībās, kas saistītas ar bērniem, prioritāri nodrošināmas bērna tiesības un vislabākās intereses. Tāpat gan no Bērnu tiesību aizsardzības likuma un Civillikuma, gan minētās konvencijas izriet, ka aprūpes tiesības vecākiem atņemamas tikai īpašos, ļoti nopietnos gadījumos. Tas ir galējais līdzeklis, ja nav iespējams novērst bērna attīstībai nelabvēlīgus apstākļus, bērnam paliekot vecāku aprūpē. Katram bērnam ir tiesības, lai viņam būtu vecāki, un tikai īpašos gadījumos un pastāvot objektīvam iemeslam, vecākiem ir atņemamas aprūpes tiesības.

[2.3] Bāriņtiesa, iegūstot gan bērna, gan vecāku psiholoģisko novērtējumu, psihologu atzinumus par bērna emocionālo stāvokli, kā arī uzklusot bērna viedokli un vairākkārtīgi pieņemot paskaidrojumus no bērna vecākiem, ir savākusi pietiekamu informāciju, lai konstatētu vecāku emocionālu vardarbību pret bērnu, kas ir pietiekams pamats aprūpes tiesību atņemšanai vecākiem.

No minētā izriet, ka bērns ir spiests uzņemties atbildību par vecāku konfliktiem, kas rada bērnam emocionālo spriedzi, tomēr neviens no vecākiem necenšas bērnu no tā pasargāt. Vērā ņemams arī bērna viedoklis, ka atrašanās krīzes centrā bērns uztver kā atpūtu no vecāku strīdiem. Pieteicēja neizprot, ka tieši pastāvīgie konflikti starp pieteicēju un bērna tēvu, kas turklāt nereti notiek ne tikai paša bērna, bet arī citu personu, tostarp bērna klasesbiedru, klātbūtnē, rada bērnam neciešamu psihoemocionālu spriedzi, psiholoģiski saspringtu vidi, kauna un vainas izjūtu, proti, tieši minētās darbības vērtējamās kā vecāku emocionāla vardarbība pret bērnu.

Ņemot vērā minēto, nav šaubu, ka pārsūdzētais lēmums daļā par bērna aprūpes tiesību atņemšanu pieteicējai ir pieņemts bērna vislabākajās interesēs, jo tā pieņemšanas brīdī pastāvēja pamatotas aizdomas par vecāku emocionālu vardarbību pret bērnu. Turklāt, bērnam paliekot vecāku, tostarp pieteicējas, aprūpē, nebija iespējams novērst bērna

attīstībai nelabvēlīgos apstākļus citādi, kā vien pielietojot galējo līdzekli un atņemot vecākiem, tostarp pieteicējai, bērna aprūpes tiesības.

Tā kā ir konstatējami Civillikuma 203.panta pirmās daļas 5.punktā minētie aprūpes tiesību atņemšanas iemesli, bāriņtiesai atbilstoši Civillikuma 187.pantam bija pamats lemt par nepieciešamību vecākiem liegt iespēju aprūpēt bērnu un līdz aprūpes tiesību atjaunošanai ierobežot pieteicējas tiesības noteikt bērna dzīvesvietu.

Ņemot vērā minēto, pārsūdzētais bāriņtiesas lēmums pieņemts atbilstoši tā laika faktiskajai situācijai.

[2.4] Mainoties faktiskajiem apstākļiem, pieteicējai saskaņā ar Civillikuma 203.panta trešo daļu ir tiesības vērsties bāriņtiesā un lūgt atjaunot atņemtās aprūpes tiesības.

[2.5] Izvērtējot lietas materiālos esošos sarunu protokolus ar pieteicēju un pieteicējas tiesas sēdē sniegtos paskaidrojumus, ir pamats uzskatīt, ka minētais strīds lietā izcēlies tikai bērna vecāku savstarpējo nesaskaņu dēļ. Ņemot vērā Civillikuma 181.panta ceturto daļu, bērna vecākiem, risinot savstarpējas nesaskaņas, vajadzētu atturēties bērna klātbūtnē nievājoši izteikties vienam par otru, tādējādi negatīvi noskaņojot bērnu pret kādu no vecākiem, un, rīkojoties bērna interesēs, veicināt labu attiecību uzturēšanu bērnam ar abiem vecākiem.

[3] Izskatījusi lietu sakarā ar pieteicējas apelācijas sūdzību, Administratīvā apgabaltiesa ar 2012.gada 6.jūlija spriedumu noraidīja pieteikumu. Apgabaltiesa pievienojās rajona tiesas sprieduma motivācijai.

[4] Par apgabaltiesas spriedumu pieteicēja iesniedza kasācijas sūdzību, kas pamatota ar tālāk norādītajiem argumentiem.

[4.1] Lietā ir pierādījumi tam, ka meita vēlas pastāvīgi dzīvot pie mātes, bet ar tēvu tikties. Neraugoties uz to, tiesa nepamatoti nav piemērojusi bērna interesēm atbilstošo Civillikuma 178.¹panta pirmo un ceturto daļu, kā arī Bērnu tiesību aizsardzības likuma 10.panta trešo daļu. Aprūpes tiesības faktiski atņemtas tādēļ, ka vecāki, esot faktiski šķirti, nevar vienoties par to, pie kura meita dzīvos. Tādēļ bērna interesēs bāriņtiesai bija nevis jāatņem labi situētiem, veselīgiem un sociāli labvēlīgiem vecākiem bērna aprūpes tiesības, bet gan jārisina vecāku domstarpības saskaņā ar bērna vēlmēm Civillikuma 178.pantā noteiktajā kārtībā, nosakot, pie kura no vecākiem bērns dzīvos.

[4.2] Tiesa nepareizi interpretējusi Civillikuma 203.panta pirmās daļas 5.punktu un Bērnu tiesību aizsardzības likuma 1.panta 12.punktu. Tiesa šajā sakarā nav vērtējusi lietas materiālus. Iestāde lēmumu pieņēmusi, balstoties uz bērna tēva iesniegumu par vienreizēju

konfliktu starp viņu un pieteicēju, kurā bērns necieta, bet nav ņēmusi vērā gadiem ilgu bērna tēva vardarbību, ko pierāda iesniegumi policijai.

[4.3] No lietas materiāliem neizriet, ka bāriņtiesai bija iespējas vai pamats konstatēt, ka pieteicēja ir vardarbīga pret bērnu. Līdz ar to tiesa nav pareizi interpretējusi Bāriņtiesu likuma 22.panta pirmās daļas 5.punktu. Tieši otrādi – pieteicēja ir centusies bērnu pasargāt no bērna tēva emocionālas vardarbības pret bērnu.

[4.4] Tiesai bija jākonstatē, ka attiecīgajā situācijā ir piemērojama Civillikuma 181.panta ceturtais daļa, nevis Civillikuma 203.panta pirmās daļas 5.punkts. Spriedumā abu vecāku Civillikuma 181.panta ceturtajā daļā noteiktā pienākuma pret bērnu neizpilde ir sajaukta ar vecāku vardarbību pret bērnu, kas nav viens un tas pats. Tādējādi tiesa ir akceptējusi, ka aprūpes tiesības vecākiem atņemtas, jo viņi neatturas no tādām darbībām, kas varētu negatīvi iespaidot bērna attiecības ar otru vecāku.

[4.5] Apgabaltiesa, pievienojoties pirmās instances tiesas sprieduma motivācijai, nav izskatījusi lietu pēc būtības, kā arī nav pārbaudījusi un novērtējusi pierādījumus lietā. Tiesa arī nepamatoti atteikusies pieņemt būtiskus pieteicējas iesniegtus pierādījumus lietā – pieteicējas 2011.gada 13.septembra iesniegumu krīzes centram un pieteicējas psiholoģisko raksturojumu, kas izsniegts pēc pārsūdzētā lēmuma pieņemšanas, tādējādi pārkāpjot Administratīvā procesa likuma 150.pantu.

[4.6] Tiesa nav ievērojusi tādas administratīvā procesa principus kā privātpersonas tiesību ievērošanas principu, tiesiskuma principu un samērīguma principu, kā arī Valsts pārvaldes iekārtas likuma 10.panta trešajā un ceturtajā daļā noteiktos valsts pārvaldes principus.

Iestāde faktiski ir nepamatoti atzinusi, ka gadījumā, ja bērna vecāki nespēj vienoties par saskarsmes kārtību ar bērnu, tiem atņemamas aprūpes tiesības un ierobežojamas tiesības noteikt bērna dzīvesvietu, un tiesa to ir akceptējusi. Taču, atjaunojot vecākiem aprūpes tiesības, pamatproblēma – vecāku nespēja vienoties par saskarsmes kārtību ar bērnu – paliks neatrisināta.

Pārsūdzētais lēmums ir radījis bērnam milzīgu emocionālu traumu, tostarp sakarā ar nepieciešamību mainīt skolu.

[5] Iestāde iesniedza paskaidrojumus, norādot, ka uzskata kasācijas sūdzību par nepamatotu un noraidāmu.

[6] Tiesas sēdē pieteicēja uzturēja iesniegto kasācijas sūdzību, bet iestādes pārstāve to neatzina.

Trešās personas sevišķā aizbildne uz tiesas sēdi nebija ieradusies. Senāts, pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 342.pantu, atzina, ka lietu ir iespējams izskatīt bez trešās personas sevišķās aizbildnes klātbūtnes.

Motīvu daļa

[7] Lietā izšķirams jautājums, vai bāriņtiesa pamatoti pieņēmusi lēmumu par bērna aprūpes tiesību atņemšanu pieteicējai un pieteicējas tiesību ierobežojumu noteikt bērna dzīvesvietu sakarā ar pieteicējas emocionālu vardarbību pret bērnu.

[8] Bērnu tiesību aizsardzības likuma 10.panta pirmajā daļā normatīvā līmenī ir nostiprināts vispārējs secinājums, ka bērnam ir tiesības uz tādiem dzīves apstākļiem un labvēlīgu sociālo vidi, kas nodrošina pilnvērtīgu fizisko un intelektuālo attīstību; katram bērnam ir jāsaņem atbilstošs uzturs, apģērbs un pajumte. Līdz ar to bērna interesēs ir saņemt tādu aprūpi, kas nodrošina ne tikai labus dzīves apstākļus, bet arī labvēlīgu sociālo vidi, kas nodrošinātu pilnvērtīgu bērna attīstību.

Atbilstoši Civillikuma 203.panta pirmās daļas 5.punktam bērna aprūpes tiesības vecākam tiek atņemtas citstarp, ja bāriņtiesa atzīst, ka konstatēta vecāka vardarbība pret bērnu vai ir pamatotas aizdomas par vecāka vardarbību pret bērnu. Līdzīgi ir noteikts arī Bāriņtiesu likuma 22.panta pirmās daļas 5.punktā – bāriņtiesa lemj par bērna aprūpes tiesību atņemšanu vecākam, ja konstatēta vecāka vardarbība pret bērnu vai ir pamatotas aizdomas par vardarbību pret bērnu. Savukārt Bērnu tiesību aizsardzības likuma 1.panta 12.punktā ir noteikts, ka ar emocionālu vardarbību šā likuma izpratnē saprot bērna pašcieņas aizskaršanu vai psiholoģisku ietekmēšanu (draudot viņam, lamājot, pazemojot viņu vai citādi kaitējot viņa emocionālajai attīstībai).

No minētā izriet, ka emocionāla vardarbība kā viens no vardarbības veidiem var būt patstāvīgs pamats aprūpes tiesību atņemšanai vecākam.

Emocionāla vardarbība pret bērnu ir tāda rīcība, kas liek bērnam izjust emocionālu spriedzi, apdraudot vai ietekmējot vecumam atbilstošu emocionālo attīstību. Emocionālas vardarbības gadījumos bērnam nākas atkārtoti izjust emocionālu spriedzi un tādas izjūtas kā bailes, pazemojumu, uztraukumu, depresiju, kas rodas pieaugušā neadekvātas emocionālās rīcības rezultātā. Ilgstoša emocionāla spriedze bremzē normālu, bērna vecumam atbilstošu pašizpaušmi, tādējādi apdraudot bērna emocionālo attīstību. Bērna emocijas attīstās vienpusēji, un tiek deformēts priekšstats par bērna paša emocijām, kā arī rodas grūtības emociju izpaušanā. Tā rezultātā bērns neizprot savas un apkārtējo izjūtas un

nespēj atbilstošā veidā uz tām reaģēt. Emocionāla vardarbība pret bērnu var radīt gan īslaicīgas, gan ilgtermiņa sekas, kas var nozīmīgi ietekmēt bērna attīstību un sociopsiholoģisko funkcionēšanu.

No apgabaltiesas (*šeit un tālāk, ņemot vērā rajona tiesa sprieduma motivāciju, kurai apgabaltiesa pievienojusies*) konstatētā izriet, ka konkrētajā gadījumā vecāku emocionāla vardarbība pret bērnu izpaudusies kā vecāku ilgstošs neatrisināts destruktīvs konflikts saistībā ar šķiršanās procesu, tostarp bērna dzīvesvietas noteikšanu, šajā konfliktā iesaistot bērnu, kā rezultātā bērnam radušās nozīmīgas negatīvas sekas, tostarp emocionālajā sfērā.

[9] Gan no ANO Bērnu tiesību konvencijas, gan no Civillikuma izriet Bērnu tiesību aizsardzības likuma 26.panta pirmajā daļā nostiprinātais secinājums, ka ģimene ir dabiska bērna attīstības un augšanas vide, un katram bērnam ir neatņemamas tiesības uzaugt ģimenē. Līdz ar to apgabaltiesa pamatoti atzinusi, ka aprūpes tiesības vecākam atņemamas tikai īpašos, ļoti nopietnos gadījumos. Tas ir galējais līdzeklis, ja nav iespējams novērst bērna attīstībai nelabvēlīgus apstākļus, viņam paliekot vecāku aprūpē, un tikai īpašos gadījumos un pastāvot objektīvam iemeslam, vecākiem aprūpes tiesības ir atņemamas.

Vērtējot pārsūdzētā lēmuma tiesiskumu, apgabaltiesa pamatoti analizējusi, vai pārsūdzētā lēmuma pieņemšanas brīdī pastāvēja priekšnoteikumi tā pieņemšanai un vai lēmums atbilst bērna vislabākajām interesēm. Nepieciešamība jautājumos, kas skar bērnu, prioritāri ņemt vērā bērna tiesības un vislabākās intereses, izriet gan no iepriekš minētās konvencijas, gan Bērnu tiesību aizsardzības likuma.

Šajā sakarā apgabaltiesa pamatoti ir arī vērtējusi, vai nav iespējams novērst nelabvēlīgus apstākļus, bērnam paliekot ģimenē. Var piekrist pieteicējai, ka arī bērna nodošana ārpusģimenes aprūpē un ar to saistītās izmaiņas bērna dzīvē var būt bērnam emocionāli smagas, taču no apgabaltiesas spriedumā konstatētajiem apstākļiem to kopumā, tostarp vecāku konflikta ilguma un intensitātes, kā arī nespējas savstarpēji vienoties pat bāriņtiesas procesa laikā, izriet, ka konkrētajā gadījumā pārsūdzētā lēmuma pieņemšanas brīdī nepastāvēja citi saudzējošāki līdzekļi, kā nodrošināt bērna vislabākās intereses, novēršot pret viņu vērsto emocionālu vardarbību. Apgabaltiesas spriedumā nav īpaši skaidrots samērīgums konkrētajā gadījumā, taču tiesas motivācija, vērtējot Civillikuma 203.panta pirmās daļas 5.punkta un Bāriņtiesu likuma 22.panta pirmās daļas 5.punkta piemērošanu konkrētajā gadījumā, atklāj tiesas apsvērumus, kādēļ ir nepieciešams tik būtisks tiesību ierobežojums kā aprūpes tiesību atņemšana. Tādējādi pēc būtības lēmuma samērīgums ir vērtēts.

Pretēji pieteicējas norādītajam, tiesa konkrētajā gadījumā nav atzinusi, ka jebkurā gadījumā, ja bērna vecāki nespēj vienoties par saskarsmes kārtību ar bērnu, viņiem atņemamas aprūpes tiesības un nosakāms ierobežojums noteikt bērna dzīvesvietu. Tāpat nav pamatots pieteicējas viedoklis, ka tiesa sajaukusi vecāku vardarbību pret bērnu ar Civillikuma 181.panta ceturtajā daļā noteikto vecāku pienākumu atturēties no tādām darbībām, kas varētu negatīvi iespaidot bērna attiecības ar otru vecāku. Kā jau iepriekš minēts, no apgabaltiesas sprieduma izriet, ka emocionālu vardarbību pret bērnu konkrētajā gadījumā radīja vecāku ilgstošais neatrisinātais destruktīvais konflikts saistībā ar šķiršanās procesu, tostarp bērna dzīvesvietas noteikšanu, šajā konfliktā iesaistot bērnu un tādējādi radot bērnam nozīmīgas negatīvas sekas. Atbilstoši iepriekš minētajām tiesību normām, konstatējot emocionālu vardarbību pret bērnu, ir pamats lemt, vai ir atņemamas aprūpes tiesības. Apgabaltiesas konstatētajiem apstākļiem neatbilstošs ir pieteicējas secinājums, ka konkrētajā gadījumā aprūpes tiesības vecākiem atņemtas tikai tādēļ, ka viņi neatturējās no tādām darbībām, kas varētu negatīvi iespaidot bērna attiecības ar otru vecāku, lai gan arī tas noteiktos apstākļos var radīt emocionālu vardarbību pret bērnu.

Ņemot vērā minēto, nav pamatots pieteicējas viedoklis, ka tiesa nepareizi interpretējusi Civillikuma 203.panta pirmās daļas 5.punktu, Bāriņtiesu likuma 22.panta pirmās daļas 5.punktu un Bērnu tiesību aizsardzības likuma 1.panta 12.punktu.

[10] Senāts nepiekrīt pieteicējas viedoklim, ka, atjaunojot vecākiem aprūpes tiesības, pamatproblēma – vecāku nespēja vienoties par saskarsmes kārtību ar bērnu – paliks neatrisināta. Tā kā aprūpes tiesību atņemšanas un bērna dzīvesvietas noteikšanas ierobežojuma pamatā konkrētajā gadījumā ir vecāku ilgstošs destruktīvs neatrisināts savstarpējs konflikts, tajā iesaistot bērnu un radot bērnam nozīmīgas negatīvas sekas, tad iespēja novērst šo emocionālas vardarbības pret bērnu cēloni pamatā ir atkarīga tieši no pašu vecāku savstarpējās vēlēšanās un spējas bērna interešu labad rast konstruktīvu veidu, kā, neiesaistot bērnu, risināt savu konfliktu, nepieciešamības gadījumā sadarbojoties ar psihologiem un citiem speciālistiem.

Vienlaikus vērā ņemams, ka Bērnu tiesību aizsardzības likumā ir vispārīgi norādīts, ka valsts un pašvaldība atbalsta ģimeni un sniedz tai palīdzību (*likuma 26.panta pirmās daļas otrais teikums*). Ja vecāku un bērna attiecības nenodrošina bērna attīstībai labvēlīgu vidi, pašvaldība palīdz ģimenei, nodrošinot psihologa, sociālā pedagoga vai cita speciālista konsultāciju, izraugās bērnam atbalsta ģimeni vai uzticības personu, kura palīdz neregulēt bērna un vecāku savstarpējās attiecības (*likuma 26.panta otrās daļas pirmais teikums*).

Bērna ārpusģimenes aprūpes laikā tiek veikti nepieciešamie pasākumi bērna un vecāku atkalapvienošanās nodrošināšanai (*likuma 6.panta ceturtais daļa*).

Ņemot vērā minēto, Senāts vērš bāriņtiesas uzmanību uz to, ka bāriņtiesai ir maksimāli jācenšas sniegt vecākiem palīdzība viņu centienos, lai pret bērnu vērstās vecāku emocionālas vardarbības cēloni būtu iespējams pēc iespējas ātrāk novērst un nodrošināt bērna atgriešanu vecāka aprūpē.

[11] Pieteicēja kasācijas sūdzībā ir norādījusi, ka lietā ir pierādījumi tam, ka meita vēlas pastāvīgi dzīvot pie mātes, bet ar tēvu tikties. Neraugoties uz to, tiesa nepamatoti nav piemērojusi bērna interesēm atbilstošo Civillikuma 178.¹panta pirmo un ceturto daļu, kā arī Bērnu tiesību aizsardzības likuma 10.panta trešo daļu. Pieteicējas ieskatā, bāriņtiesai bija nevis jāatņem labi situētiem, veseliem un sociāli labvēlīgiem vecākiem bērna aprūpes tiesības, bet gan jārisina vecāku domstarpības saskaņā ar bērna vēlmēm Civillikuma 178.pantā noteiktajā kārtībā.

Civillikuma 178.¹panta pirmajā daļā ir noteikts tālāk minētais. Ja vecāki dzīvo šķirti, vecāku kopīga aizgādība turpinās. Ikdienas aizgādību īsteno tas no vecākiem, pie kura bērns dzīvo. Jautājumos, kas var būtiski ietekmēt bērna attīstību, vecāki lēmumu pieņem kopīgi. Vecāku domstarpības atrisināmas šā likuma 178.pantā noteiktajā kārtībā. Šajā pantā ir noteikts, ka kopā dzīvojoši vecāki aizgādību īsteno kopīgi; ja starp vecākiem rodas domstarpības, tās izšķir bāriņtiesa, ja likumā nav noteikts citādi.

Civillikuma 178.¹panta ceturtajā daļā ir noteikts, ka vecāku strīds par aizgādības tiesībām izšķirams, ņemot vērā bērna intereses un noskaidrojot bērna viedokli, ja vien viņš pats spēj to formulēt.

Savukārt Bērnu tiesību aizsardzības likuma 10.panta trešajā daļā ir noteikts, ka bērnam ir tiesības uz pastāvīgu dzīvesvietu.

Gan no Bērnu tiesību aizsardzības likuma 20.panta trešās daļas, gan no ANO Bērnu tiesību konvencijas 12.panta izriet, ka bērnam tiek dota iespēja tikt uzklautam jebkādas ar viņu saistītās iztiesāšanas vai administratīvās procedūrās vai nu tieši, vai ar sava likumīgā pārstāvja vai attiecīgas institūcijas starpniecību. Līdz ar to pamatots ir pieteicējas arguments, ka lietā par aprūpes tiesībām ir noskaidrojams un ņemams vērā bērna viedoklis. Tomēr, kā Senāts norādījis jau iepriekš (*sk. Senāta 2010.gada 15.janvāra rīcības sēdes lēmuma lietā Nr.SKA-140/2010 11.punktu*), bērna viedokļa uzklautšana nenozīmē, ka lieta ir izspriežama tieši atbilstoši tam. Senāts jau iepriekš ir arī norādījis (*sk. Senāta 2008.gada 23.septembra sprieduma lietā Nr.SKA-457/2008 12.punktu*), ka, lemjot par aprūpes tiesību atjaunošanu, noteikti ņemams vērā bērna viedoklis atbilstoši bērna vecumam un brieduma

pakāpei. Ja bērns ir nobrieduša pusaudža vecumā, viņa viedoklim jābūt noteicošajam. Ja tiesa izlemj pretēji bērna viedoklim, tiesai tas īpaši ir jāmotivē.

Arī ANO Bērnu tiesību konvencijas 9.pants pieļauj bērna šķiršanu no vecākiem pret bērna gribu, ja tas nepieciešams bērna vislabāko interešu nodrošināšanai, piemēram, vardarbības vai nolaidības pret bērnu gadījumā. Līdz ar to bērna viedoklis, ja bērns to spēj formulēt, noteikti ir noskaidrojams, taču tas var nebūt izšķirošs, lemjot par aprūpes tiesību atņemšanu, jo bāriņtiesai un, ja nepieciešams, arī tiesai katrā konkrētajā gadījumā ir jāizvērtē bērna vislabākās intereses, kuras, vērtējot objektīvi, var nesakrist ar bērna subjektīvo viedokli.

Lai gan tiesa spriedumā nav tieši atspoguļojusi vērtējumu par bērna viedokli, kurā pausta vēlme dzīvot pie pieteicējas, no sprieduma motivācijas ir redzams, ka tiesa ir vērtējusi visus lietas apstākļus kopumā un vadījusies no bērna vislabāko interešu nodrošināšanas. Ņemot vērā minēto, pieteicējas norādītais nevar būt pamats apgabaltiesas sprieduma atcelšanai.

[12] Nav pamatots pieteicējas viedoklis, ka bāriņtiesai vecāku domstarpības bija jārisina Civillikuma 178.pantā noteiktajā kārtībā, nosakot, pie kura no vecākiem bērns dzīvos.

Bāriņtiesu likuma 19.panta otrajā daļā ir tieši noteikts, ka bāriņtiesa izšķir vecāku domstarpības bērna aprūpes un aizgādības jautājumos (*izņemot domstarpības par bērna dzīvesvietas noteikšanu*) un, ja nepieciešams, pieņem lēmumu. Tātad vecāku domstarpību par bērna dzīvesvietas noteikšanu izšķiršana nav bāriņtiesas kompetencē. Turklāt apgabaltiesa konstatēja, ka ar Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2011.gada 7.jūnija pagaidu lēmumu civillietā Nr.C303481/08 nolemts līdz sprieduma taisīšanai lietā noteikt bērna pagaidu dzīvesvietu vienu nedēļu pie tēva, otru nedēļu pie mātes, uzliedzot pienākumu katras nedēļas pirmajā dienā vecākam, pie kura bērns atradies iepriekšējā nedēļā, nodot bērnu otram vecākam viņa dzīvesvietā. Līdz ar to pārsūdzētā bāriņtiesas lēmuma pieņemšanas laikā pieteicējas norādītais jautājums, pie kura no vecākiem bērns dzīvos, vismaz pagaidu kārtībā ar minēto tiesas lēmumu bija atrisināts, taču savstarpējā konflikta dēļ vecāki to nespēja atbilstoši pildīt. Konkrētajā gadījumā vecāki bāriņtiesā vērsās nevis lai risinātu savas domstarpības Civillikuma 178.pantā noteiktajā kārtībā, bet gan lūdzot bāriņtiesu atņemt viens otram bērna aprūpes tiesības. Turklāt, pat ja vecāki bāriņtiesā būtu vērsušies saistībā ar savu domstarpību risināšanu, minētais neizslēdz bāriņtiesas tiesības un pienākumu, strīda risināšanas laikā konstatējot kādu no likumā noteiktajiem pamatiem aprūpes tiesību atņemšanai, pieņemt attiecīgu lēmumu.

[13] Nav pamatots pieteicējas arguments, ka iestāde lēmumu pieņēmusi, balstoties uz bērna tēva iesniegumu par vienreizēju konfliktu starp viņu un pieteicēju, kurā bērns necieta, bet nav ņēmusi vērā gadiem ilgu bērna tēva vardarbību, ko pierāda iesniegumi policijai.

Apgabaltiesa ir konstatējusi, ka bāriņtiesas lēmums ir balstīts gan uz bērna, gan vecāku psiholoģisko novērtējumu, psihologu atzinumiem par bērna emocionālo stāvokli, bērna viedokli un paskaidrojumiem no bērna vecākiem, šajā sakarā izšķirošu nozīmi nepiešķirot pieteicējas norādītajam vienreizējam konfliktam. Turklāt bāriņtiesa ar 2011.gada 21.decembra lēmumu atņēma aprūpes tiesības un ierobežoja tiesības noteikt bērna dzīvesvietu ne tikai pieteicējai, bet arī bērna tēvam.

[14] Pieteicējas ieskatā, apgabaltiesa, pievienojoties pirmās instances tiesas sprieduma motivācijai, nav izskatījusi lietu pēc būtības, kā arī nav pārbaudījusi un novērtējusi pierādījumus lietā.

Administratīvā procesa likuma 302.panta pirmajā daļā noteikts, ka apelācijas instances tiesa izskata lietu pēc būtības sakarā ar apelācijas sūdzību un pretapelācijas sūdzību tādā apjomā, kā lūgts šajās sūdzībās. Savukārt Administratīvā procesa likuma 307.panta ceturtajā daļā noteikts, ja tiesa, izskatot lietu, atzīst, ka zemākās instances tiesas spriedumā ietvertais pamatojums ir pareizs un pilnībā pietiekams, tā sprieduma motīvu daļā var norādīt, ka pievienojas zemākās instances tiesas sprieduma motivācijai. Šādā gadījumā Administratīvā procesa likuma 251.panta piektajā daļā noteiktos apsvērumus sprieduma motīvu daļā var nenorādīt.

Tātad, atzīstot, ka pirmās instances tiesa ir vispusīgi un pilnīgi novērtējusi lietas apstākļus un ka tās spriedumā ietvertais pamatojums ir pareizs un pilnībā pietiekams, apgabaltiesa savā spriedumā var pievienoties pirmās instances tiesas sprieduma motivācijai.

Senāts jau iepriekš ir vairākkārt norādījis (*sk., piemēram, Senāta 2009.gada 24.februāra rīcības sēdes lēmuma lietā Nr.SKA-92/2009 10.punktu*), ka Administratīvā procesa likuma 307.panta ceturtais daļas piemērošana nenozīmē, ka apgabaltiesa nav lietu izskatījusi pēc būtības sakarā ar pieteicējas iesniegto apelācijas sūdzību. Šīs normas piemērošana nozīmē, ka apgabaltiesas viedoklis par lietas faktiskajiem un tiesiskajiem apstākļiem un pierādījumu novērtējumu sakrīt ar zemākas instances tiesas spriedumā teikto (*sk. Senāta 2008.gada 8.oktobra sprieduma lietā Nr.SKA-344/2008 16.1.punktu*). Citiem vārdiem, Administratīvā procesa likuma 307.panta ceturtais daļa regulē tikai apelācijas instances tiesas sprieduma motīvu daļas tehnisku sastādīšanu, atļaujot neatkārtot tos

argumentus, kurus jau iepriekš norādījusi pirmās instances tiesa un kuri apelācijas instances tiesas ieskatā ir pareizi. Ja apelācijas instances tiesa, izskatot lietu, ir nonākusi pie tiem pašiem secinājumiem, kurus jau iepriekš izdarījusi un uzrakstījusi pirmās instances tiesa, apelācijas instances tiesai nav atkārtoti jāraksta tie paši argumenti. Tā vietā var dot atsauci uz pirmās instances tiesas sprieduma motīvu daļu. Šāda nostādne atbilst procesuālās ekonomijas principam – ir lieki vēlreiz rakstīt to, kas jau ir uzrakstīts. Neatkarīgi no tā, kā apelācijas instances tiesa izvēlas strukturēt sprieduma motīvu daļu – visus argumentus rakstīt patstāvīgi vai daļēji vai pilnīgi atsaukties uz pirmās instances tiesas sprieduma motīvu daļu –, tā iepriekš izskata lietu pēc būtības. Tādējādi sprieduma motīvu daļas struktūra nevar būt pamats secinājumam, ka apelācijas instances tiesa nav izskatījusi lietu pēc būtības un nav pārbaudījusi pierādījumus (*sk. Senāta 2008.gada 9.oktobra rīcības sēdes lietā Nr.SKA-723/2008 7.punktu*). Turklāt, kā minēts iepriekš, secinājumu par to, ka zemākās instances tiesas spriedumā ietvertais pamatojums ir pareizs un pilnībā pietiekams, tiesa var izdarīt tikai pēc tam, kad lieta ir izskatīta pēc būtības, proti, pārbaudīti lietā esošie pierādījumi un uzklauti administratīvā procesa dalībnieku paskaidrojumi.

Ņemot vērā minēto, nav pamatoti pieteicējas argumenti par to, ka apgabaltiesa nav izskatījusi lietu pēc būtības.

[15] Nav pamatots arī pieteicējas secinājums, ka tiesa nepamatoti atteikusies pieņemt būtiskus pieteicējas iesniegtus pierādījumus lietā – pieteicējas 2011.gada 13.septembra iesniegumu krīzes centram un pieteicējas psiholoģisko raksturojumu, kas izsniegts pēc pārsūdzētā lēmuma pieņemšanas, tādējādi pārkāpjot Administratīvā procesa likuma 150.pantu.

No lietas materiāliem izriet, ka pieteicējas minētais 2011.gada 13.septembra iesniegums krīzes centram atrodas lietas materiālos un bija iesniegts jau lietas izskatīšanas rajona tiesā laikā (*sk. lietas 150.lapu*).

Savukārt apstākļiem, kas radušies pēc pārsūdzētā lēmuma pieņemšanas, konkrētās lietas izspriešanā nav nozīmes, jo pieteikuma priekšmets ir iestādes lēmuma tiesiskums, proti, tiesai jāpārbauda tie apstākļi, kuri pastāvēja pārsūdzētā iestādes lēmuma pieņemšanas laikā, un jāizvērtē, vai bija pamats attiecīga lēmuma pieņemšanai. Līdz ar to no faktu noskaidrošanas viedokļa pieteicējas minētajam atzinumam šajā lietā nevar būt nozīme.

[16] Ņemot vērā iepriekš minēto, nav pamatots pieteicējas viedoklis, ka tiesa nav ņēmusi vērā tādus administratīvā procesa principus kā privātpersonas tiesību ievērošanas

principu un tiesiskuma principu, kā arī Valsts pārvaldes iekārtas likuma 10.panta trešajā un ceturtajā daļā noteiktos valsts pārvaldes principus.

[17] Ņemot vērā visu iepriekš minēto, apgabaltiesas spriedums atstājams negrozīts, bet pieteicējas kasācijas sūdzība noraidāma. Vienlaikus Senāts atkārtoti vērš bāriņtiesas uzmanību uz nepieciešamību sniegt vecākam maksimālu palīdzību viņa centienos novērst cēloni bērna aprūpes tiesību atņemšanai, lai būtu iespējama bērna atgriešana vecāka aprūpē.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 348.panta 1.punktu un 351.pantu, Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departaments

n o s p r i e d a

Atstāt negrozītu Administratīvās apgabaltiesas 2012.gada 6.jūlija spriedumu, bet *I.M.* kasācijas sūdzību noraidīt.

Spriedums nav pārsūdzams.

Tiesas sēdes priekšsēdētāja senatore (paraksts) V.Krūmiņa

Senatore (paraksts) D.Mita

Senatore (paraksts) L.Slica

NORAKSTS PAREIZS

Senatore V.Krūmiņa

Rīgā 2012.gada 12.novembrī